

a "őretoi" helyőrség

2020. november 28.

IV. évfolyam 48. szám

2 Sarnyai Benedek Máté tárcája

6-7 A Trianon 100 pályázat fődíjas esszéje és verse

8 Fehér Enikő meséje

még egyetlen

irány a szentület,

és szálltam,

bár fölhorzsol

a táj

vezérvess

Derzsi Pál

Bizakodva

csúszni útszéli zúzott homályban

megtiport lélekkel este reggel

arctalan jajjal és felemásan

de kelni boldog döbbenettel

minden ott van a tekintetben

a havas szunnyad s a fenyőszálak

felajzott tájon zöld derengésben

tűhegyes kedvvel katapultálnak

bennem a világ tápázkodólag

saját arcára formázza Istent

kútmélyben mélyhűtött múzsacsókkal

a tűnő hold is ezernyi szót csal

s bízó izzásban ér el a holnap

a néma kialudt partra itt bent

Setévíz (130 × 110 cm, 2020)

in memoriam

„Most már ismersz, s nincs okod aggódni”

Bonczidai Éva

„Vörösmarty Mihály született 1800. dec. 1-én délután négy óra-
kor, Pusztanyéken, Fejér megyé-
ben; kereszteltetett a szomszéd
Napadon, mert szülei római ka-
tolikusok voltak, és Nyék máig is
tisztá helvét hitű község. Atyja,
szintén Mihály, szegény, de nemes
családból származott, valamint
anyja is, Csáthy Anna. Boldog há-
zasságukat kilenc gyermekkel ál-
dotta meg Isten: négy leánnyal és
öt fiúval. A fiúk között Mihály volt
a legidősb, s egyszersmind atyja és
anyja képmása, nemcsak testben,
hanem lélekben is: atyjától örökö-
lte egyszerűen nemes jellemét, any-
jától az élénk képzelődést és költői

kedélyt” – így kezdi Gyulai Pál a
Vörösmartyról írt monográfiát.
Kritikus, irodalomtörténeti pá-
lyafutásának csúcán, Deák Fe-
renc buzdítására 1862-ben állt
neki, hogy sajtó alá rendezze a
költőóriás összes művét. 1863–64-
ben jelent meg a tizenkét kötetes
sorozat, melynek jövedelmét Gyui-
lai és a kiadó Vörösmarty árváinak
nevelésére ajánlotta föl. Az életmű
kötetekbe rendezésének hozadé-
kaként Gyulai 1866-ban nagylé-
legzetű tanulmányt írt, ez a Vörös-
marty-monográfia ma is érvényes
viszonyulási pont.

A 220 évvel ezelőtt született Vö-
rösmarty Mihályról szólva a tel-

jes ívű portré helyett csak néhány
szempontot társítanék ehhez az
életúthoz. A nagy művészeket so-
kan hajlamosak vagyunk csak ab-
ban az állapotukban számontarta-
ni, amikor már megalkották azokat
a műveiket, melyek halhatatlanná
tették a nevüket, s ha tudomást is
veszünk a pályakezdés nehézségei-
ről vagy egy-egy küzdelmes kor-
szak megpróbáltatásairól, azokat
csupán érdekes életrajzi adalékként
könyveljük el. Vörösmarty Mihály
esetében – művei szelvényzeteként
– három meghatározó viszonyu-
lást emelnék ki: az édesanyjához,
feleségéhez és pályatársaihoz fűző-
dő viszonyát.

„És idegen kezek ápolván sírodba letettek”

A költő édesanyja, Csáthy Anna
húszéves múlt, amikor feleségül
ment a nála hat esztendővel idő-
sebb gazdatiszthez, Vörösmarty
Mihályhoz. Mint Gyulai is kiemeli,
a „költői kedélyt” Vörösmarty az
édesanyjától örökölte, aki kortársai
visszaemlékezése szerint „Barnapi-
ros arcú, hollófekeete hajjú, kedves
lányka” volt, „igen szépen tudott
dalolni, s a népdaloknak egy-egy
újabb elmés fordulatot adott. Sok
ismeretlen dalt lehetett tőle halla-
ni, melyekről azt tartották, hogy
mind ő maga gondolja.” A háztar-
tás és gyereknevelés mellett a tá-

gabb környezete gondjára-bajára is
fogékony volt, gyógyfüveket, gyö-
kereket gyűjtött, ezekkel segítette
a hozzá forduló szenvedőkön, az
egész falut gyógyította. „A vakok
gyógyításában különös szerencséje
volt, és flastromokat (sebtapaszo-
kat) igen jókat készített. Hányszor
történik a gazdaságban csonttörés,
kasza, sarlóval sebzés, azokat na-
gyon hamar gyógyította” – tudjuk
meg János fia visszaemlékezéséből.

1817-ben meghalt a családfő, a
két legnagyobb fiú, Mihály és János
ekkor már gimnáziumba járt, de őt
kisebb gyerek – köztük egy három-
és egy ötéves – az özvegy édesanya
gondjaira maradt.

szerkesztőségi terepasztal

A KIRAKATBA TETT GYÁSZ, AVAGY NEM ELÉG MEGRENDÜLNI,
ANNAK IS KELL LÁTSZANI

Nagy Koppány Zsolt

Rettenetes időket élünk.

Amint meghal valamilyen híres ember, a Facebookon elszabadul a pokol: hirtelen mindenki szükségnek érzi megmutatni, micsoda gyászt érez ő. O, wait a minute: nem a gyászt mutatja, hanem a gyásza álarcát. Sőt, még azt sem: jóval inkább önmagát.

Igen, az elhunyt személy kapcsán magáról locsog-fecseg. (Hogy úgy járjak el most, mint ők: ÉN írtam erről egy egész regényt, *Amelyben Ekler Ágostra – emlékezünk* címmel: ott a kötet elején elhalálozik a címszereplő, mire jönnek a mellékszereplők, és az Ekler Ágostra való emlékezés ürügyén végeláthatatlanul magukról fecsegnek-locsognak, a saját életüket mesélik, mesélik, mert – Eklernek hála – végre rájuk fordult másfél percre a figyelem fókusz.)

Olyan ez, mint régi temetések a síratóasszonyok óbégatása. Az is csupa színjáték. Hogy akinek ott és akkor igazán fáj(na) az elhunyt távozása, nem tud elmélyülni gyászában a hivatásszerű vonítástól.

Vagy nem is... olyan inkább, mint az özvegy kötelező sírása a temetéseken: ha szegény csak picikét is lankad a jajgatásban, a falu népe rögtön megróvóan pillant rá: mi ez a pihenés, asszony, talán nem sajnálod, hogy meghalt, nézzenek oda, mi ez a szünet, ez a felháborító levegővétel a gyászban?

Olyan, de/csak sokkal gusztustalanabb.

A Facebookon mindenkinek a hirtelen demonstratíván meglátszó nagy gyásza és szeretete, mondjuk ki: visszataszító. Valósággal tobzódik a nép a gyászban: az elhunyt árnyékából próbál magára vetíteni ki-ki pár pernyi hírt, (ellen)fényt. (A merényletek áldozatainak emlékére megváltoztatott profilképek irtózatossá válnak és cselekvőerejéről most inkább ne is essék szó.)

És természetesen hirtelen mindenkinek lesz valamilyen közös élménye az elhunytal. Mindenki a barátja így posztumuszice. Szegény elhunyt persze nem tud tiltakozni – mivel már elhunyt.

Hirtelen mester lesz, nagy kezdőbetűvel, természetesen.

Hirtelen jönnek a képek, jön a verseny, hogy ki tud több közös fotót előrángatni az elhunytal. Helőbelő, látja mindenki eléggé, mennyire ismiztem a csávót? Mennyire egy kibebaszott fényképen szereplünk?!

És hirtelen jönnek a sztorik is. Egyszer rám nézett. Mint Basil Fawlyt – („Basil: Örülök, hogy ismét találkozunk. Legutóbb egy éve volt alkalmunk a golfklubban, ha emlékszik. Ezredes: Neeem, nem emlékszem. Basil: Igaz, nem beszélgettünk sokat... igazából csak köszöntünk... vagyis magára pillantottam, de... maga nem vette

észre. [...] Ezredes: Ki maga?” – ööö... igazából csak egyszer láttam őt. De összenéztünk ám. És már akkor éreztem, hogy ez egy beautiful friendship kezdete. Ám a halál elragadta. Pedig lehettem volna én is híres – az ő barátjaként. (Legalább két napra.)

Hát igen, ez volna az őszinte forogatókönyv. De soha nem ez történik... a sztorikban valahogy mindig mond az elhunyt még valami okosat, kedveset is hősünknek – többnyire természetesen hősünkéről, az ő pompás képességeiről, tehetségéről. Amit szerényen meg lehet említeni. Nem azért, hogy magamat fényezzem, de. De, b...z meg.

Jönnek tehát a sztorik. És jönnek az idézetek tőle, még ha nem is volt író szegény. Hosszú idézetek. (Szerencsére ma már bárki talál az interneten valamiféle szöveget az elhunyttól: nem kell megvárni a hétfőt, hogy nyisson a könyvtár, és ne kelljen hétvégén pénzt költeni az elhunyt könyvére, aztán meg évekig rakogatni a polcon.)

Szinte látom, ahogy ezek a magamutogatók a lakásban téblábolnak, és mindegyre megigazítják magukon a látható gyász/a gyász látható gyűrődéseit. Aztán nagy komolyan – csak néha zabálva egy jóízűt, hiszen „élni kell”, ugyebár, „az élet élni akar” – meghánnyák-vetik, mit lehetne még tenni. Hogy lehetne erősíteni a látha-

Temetkezők - részlet (100 x 120 cm, 2020)

tóság koordinátáit. De jó, hogy mi még mindig élünk, szímatolnak kicsit később vagy böffentennek diszkrétan, elmosolyodnak, de erős önfegyelmekkel nyomban megint *nagyon szomorúak* lesznek, és visszavarrják a gyászt a pofalemezükre – meg ne lássa valaki az ellágyulást. Imára összetett kezek, felakadt szemű szentek szemként felakadt szemek.

És jönnek a nekrológok is – vagy affélék. A haverkodó megszólítás... hogy képzelted, hogy így lelépsz, barátom? Jópofizó megrovás, ob-

ligát krájlí. Imádkozunk érte, és ismét az összetett kezek, a legnagyobb káromkodós istentagadónál is.

Bizony, nem elég megrendülni – annak is kell látszani.

Rossz hírem van: a gyásznak semmi köze a zsidóváshoz, amit csináltok. A gyász normális esetben nem kifelé irányul. Akinek igazán fáj, az hallgat, és a szívében gyászol.

Isten nyugtassa az elhunytakat, és nyújtson vigasztalódást az igaz(i) gyászolóknak.

tárca

A MAGÁTLAN POLGÁRMESTER

Sarnyai Benedek Máté

Kapory Oszkár, amikor betöltötte a negyvenhármat, úgy döntött, hogy olyan lesz, mint mindenki. A kezeit vizslatva jutott eszébe az ötlet. Ekkorra mindkét tenyerét teljesen átszínezte kedvenc étele: a savanyított lila káposzta. „Higgyem azt, hogy csak kettő kezem lehet? Erről a kettőről is alig tudom megmondani a különbséget!”

Az embereket ezután többé nem akarta megkülönböztetni saját magától. Nem létezett neki te, maga, ön. „Minek ilyesmit aggatni a másakra? Tisztára mintha le akarnám rángatni őt magamról!” Ennek megfelelően a keresztnéveket is mellőzte, ha valakivel szóba elegyedett.

Csáford Jánostól a főutcán baktatva minden reggel megkérdezte: „Káposztát veszünk?” Majd, ha igenlő választ kapott, elkísérte őt az ernyicei nagypiacra, ahol Karagoly Imre legnagyobb fejű zöldségeiből lehetett válogatni. „Soha nem is tagadhatsz, hogy csakugyan minden reggel kell nekünk az a káposzta, mi?” – kérdezte egyszer Csáfordtól, aki csak szerény mosollyal és rövid hümmögéssel válaszolt. Mi tagadás, tényleg neki is szüksége volt erre a zöldségre: amióta Kapory leváltotta őt, a polgármesteri székben a káposztalé maradt az egyetlen vigasza. A piac felé menet sűrűn megjegyezte utódjának: „Ez az egyetlen dolog, ami jó bármivel. De bármi nélkül is.”

Kapory Csáfordot kísérve egyszerre érezte magát polgármesternek, expolgármesternek, és valamiképpen ex-expolgármesternek is, mivel arra Ernyicsén már senki nem tudott visszaemlékezni,

hogy Csáford előtt ki volt a város legfőbb tisztviselője, ha egyáltalán volt. „A teljes ernyicei időt itt hordjuk a kezünkben” – mutatta egyszer a tenyerét polgármester-elődjének. Csáford kezei éppen két jól megtermett káposztafejet csúsztattak a kosarába. Kapory sem télenkedett a pakolással: „Ha már elosztjuk a kezeket, ne legyen egyik se külön, mint a másik!” – Az emelés közben Csáford tenyerei felé sandított. Idővel már azokat is befogta a lila szín. Az egyévtől két ember négy keze között csakugyan nehezen tudott volna bárki különbséget tenni.

Miután a piacon búcsút intett Csáfordnak, Kapory a káposztaárus Karagoly Imrénél érdeklődött: „Akkor megkergetjük a szomszéd kutyáját?” – ezt a kérdést kissé nehézkesen tette fel, mivel százhusz kilójával alig tudott szaladni. Karagoly határozott bólintása viszont mindig mindenkit meggyőzött, nem véletlenül járt hozzá Csáford János is.

A kutyát mindennap késő délutánig hajtották a veteményesből. Karagoly szerint megtetszett a kis korcsnak a fehér káposzta szaga: „Ha már nem zsenge teljesen, kicsit a nyúlzagra emlékeztet” – bizonygatta. Kapory nem tudott mást tenni, csak vele bólogatott: „Igazunk van. Kezdenénk el ketten magunkkal vitatkozni? – morfondírozott magában. – Az énefelek éljenek békében egymással.”

Az átszőkös kutyával is békében akart élni, noha mindig kiabált utána: „Elfutunk?! Elfutunk?!” – majd ő is futásnak, pontosabban dőcögésnek eredt.

Lábai, úgy érezte, hol puhán rugóznak a talajon, hol keményen csörtetnek a gumicsizmában. „Magunkkal együtt kergetjük magunkat?” – nézett a kutya után. Lihegett, közben arra lett figyelmes, hogy Karagoly csizmái is eltrappolnak előtte. „A négy csizmánk tényleg teljesen egyforma.” Kezeire fordult a tekintete, majd letette őket a földre. „Sokat kell rajta szaladni, aztán talán felpárnásodik. Vagy csak felhólyagosodik. Ha eleget kergetőzünk, nyolc megpuhult tappancsunk is lehet négy csizmához.”

A vízhólyagoktól egy idő után tényleg úgy érezte, hogy könnyebben szalad. „A saját farkunkat kergetjük” – mosolygott Karagoly után, aki fél méternél közelebb sose tudott kerülni a kutya hátsó fertályához. Az énharmadok így viszonylag békében és stabil egyensúlyban pörögtek maguk körül, noha a Kapory-rész általában lemaradt a többi mögött.

A Kapory-fél- vagy -harmad a napi teendőket rendszerint Vajdai Jánosnál fejezte be. Őt egy idő után meg se kellett kérdeznie, hogy elmennek-e az óvodába a gyerkőcökért. Bár Vajdai mindig igennel és egy kedves mosollyal felelt, nem kellett sokat várni arra, hogy csak Kapory vigye haza a kis Hermant és Ulrikot.

Hogy a két Vajdai fiú közül melyik melyik, nemigen lehetett eldönteni, de ahogy az apjuk mondta: „Az egyik ugyanúgy lehetne a másik, ahogy a másik az egyik.” Kapory mindenestre kétfelől megfogta a két fiú egy-egy kezét. „Amíg egybefogjuk magunkat, a részek úgyis mindegyek.” A

két gyerektenyérben oldódni látta a sajátja lilaságát. „Átfestjük mi egymásnak! Nincs is hat kezünk: szépen összefolytak ezek egybe!”

Attól sem félt már, hogy megbánthatják magukat, ha a Herman-rész tenyere véletlen Ulrikénak érzi magát, vagy esetleg fordítva. „Vitatkozni hárman magunkkal? Lett légyen ebből a hármunkból akármelyik is a bármelyik, ha egyáltalán ezt még bárki meg tudná mondani!”

Amikor már harmadik hete kísérte haza a fiúkat, ránézésre csakugyan alig lehetett volna őket egységekre bontani. „Valami átszivároghatott a tenyereken” – gondolta, majd Herman, vagy Ulrik kezét markában tartva belesöpört a hajába. A tincsei a fiúkéhoz hasonló tejfőlszint vetették föl.

Alig négy hétbe telt, amikor egy este Vajdai János rácsukta a kerti kaput, és maga elé bámulva megkérdezte: „Akkor hazamegyünk?” Szétnézett. Az utcán nem látott senkit, de az egyik kezét hátulról húzta valami. Felfordította a tenyerét: négy fakó lilás ujjat tartott benne. A bőr felpuffadt rajtuk, de egyetlen ponton se szakadozott fel. Az alsó ujjpercek megnyúltak: az apró, gyermeki tenyérpárnák lassan alájuk nőttek. Söhajtott, összekulcsolta az ujjakat a sajátjaival, majd elindult lefelé az utcán. Hazáig nem mert oldalra sandítani. Amikor belépett a telek kapun, maga után vezette a kezét, illetve annak egyéb testtartozékait.

Imádkoztak, hogy annyira ne különbözzenek egymástól. Akárhányan is legyenek.

in memoriam

„A szerencsétlen anya bizonyára nagyon örül neki, hogy a 17 éves Mihály felelősséget érez kisebb testvéreiért, és leveleiben felnőtthöz illő, komoly tanácsokat ad, hogy ettől kezdve úgy tanul, úgy végzi el a gimnáziumot és az egyetemet, hogy elartja önmagát” – jegyzi meg Bertók László *Így élt Vörösmarty Mihály* című könyvében.

A család néhány év múlva teljesen elszegényedett. Vörösmarty már ismert költő volt, de maga is nincstelen, amikor 1827-ben Zádor (Stettner) Györgynek írt levelében megemlékezett az édesanyjánál tett látogatásáról: „Szokva vagyok a szomorúság látásához, mert szinte benne nevelkedtem; de ezek olyanok, hogy a lélek súlyukat nem bírja. Ide érkeztemkor anyámat betegnek találtam, elhagyatva szegényt mindenkitől, csak azoktól nem, kik rajta keveset, vagy éppen nem segíthetnek, azon kívül pusztán mindent, mindent veszendőben.”

Miután a költő 1832-ben munkái első gyűjteményét eladta, tudott segíteni szűkölködő édesanyján is. Korábban maga is nyomorúságos körülmények között élt, egy fűtetlen szobában a Mozsár utcában, és volt, hogy a juratusi díszruháját adta zálogba, hogy átmenetileg pénzhez jusson.

Idővel az uradalmi szolgálatba állt fiúk segítették édesanyjukat, aki a gyerekeiktől távol 1834-ben, 64 éves korában Velencében elhunyt.

A szétszédelt gyermekek és a magukra maradt szülők magányossága egyre erőteljesebben van jelen a mai társadalomban is, olyan sebeket okozva, melyek hatásaitól több generáció is szenved. Ha arra a kérdésre kellene válaszolnom, miért jelentős költő ma is Vörösmarty, *A szegény anya* című epigrammáját biztosan megemlíteném – olyan vers ez, mely kortársunkká teszi a költőt:

Kinnal szült fiaikat szomorúságra neveltél;
Inségben nőttek nagyra könyűid alatt.
S a szükség őket szanaszét ragadozta; hanyatló
Napjaidat nem volt, aki deritse, közel;
És idegen kezek ápolván sírodba letettek,
Annyi szülőttid közt megsiratatlan anyát:
Oh, végetlennek kell lenni az üdvnek egekben,
Hogy kielégítsen földi keserveidért.

Kapott-e valaha menyasszony szebb nászajándékot?

A házassága sem hozott felhőtlen boldogságot.

Elismert költőként sem tudott anyagi biztonságot teremteni – ezt jól illusztrálja az az eset is, amikor 1842-ben saját költségén kiadatta *Újabb munkáit*, de alig húsz példányt vásároltak meg belőle, ő pedig tartozott a nyomtatási költséggel a nyomdának, ezért lefoglaltatták a bútorait, már az árverés napja is ki volt tűzve, amikor Kossuth Lajos megtudta az utcán szomorúan ballagó költőtől, hogy mi nyomja a lelkét. Kossuth „Szégyen, gyalázat...” kezdettel vezércikket írt erről, és másnap a kötet összes példánya elkelt.

Majdani feleségével, Csajághy Laurával való megismerkedését Gyulai Pál így összegzi: „Először 1841-ben látta Laurát, ki testvére,

Bajzáné látogatására jött Pestre Komárom megyéből. Vörösmarty egy házban lakott Bajzával, s nála kosztzott. Úgyszólván a család tagja volt, kit nem köteleznek a szigorú illemszabályok. Rendesen viseltes kabátjában jött le ebédelni, melyben otthon szokott dolgozni. Egy nap, nem tudva semmit Laura megérkezéséről, szintén így jelent meg. Amint belépett, egy ifjú leányt látott a háziakkal beszélgetni, kit nem ismert, és vendégnek gondolt. Gyorsan visszavonult, szobájába sietett, s fekete atilláját vette föl. A leány megzavarodott, restellte, szégyellte, hogy Magyarország első költőjének, kit a távolból annyira tisztelt, alkalmatlanságot okozott. Egész ebédidő alatt elfogult volt, s alig mert Vörösmartyra tekinteni, kit már az első órában elbájolt. Vörösmarty érezte, hogy minden találkozás növeli hajlamát, mely már-már szenvedéllyé vált. Laurának érdekes arca volt, szép szeme, hollófekete haja, könnyed karcsú termete. Bájait öltözetbeli jó ízlés emelte. De legfőbb bája mégis vidám szellemében nyilatkozott. Elméjének természetes finomsága, kedélye könnyed, játszi hullámzása, mely éppen oly távol volt a kacérságtól és szeszélytől, mint a keresettségétől és szenvedéstől, különösen jól hatottak Vörösmartyra, s érzelmes derűsége hangolták, valahányszor körébe lépett. Szívén és lantján egyszerre rezdült meg a szerelem húrja.”

Ez a lángrollobbanás azonban nem volt kölcsönös. A fiatal lány csodálta, tisztelte ugyan a költőt, de szerelmet nem érzett iránta. Végül a környezete unszolására és a költő udvarlásának engedve igent mondott, miután 1843 elején Vörösmarty átadta neki az egyik legfurcsább leánykérő verset – ez volt *A merengőhöz*.

Az immár menyasszonyához címzett márciusi leveléből kétségek is kiolvashatók: „Édes Lórikám, kedves kis barátném, szeretóm, kedvesem, te menyasszonyom vagy, kire eddig nem ismert örömmel s most már mondhatom, megnyugvással gondolok. [...] Te vagy az, kedves, kire életemben számot tartottam, kinek barátságára – mondhatom-e: szerelmére? – büszke vagyok; sőt ennél több, én boldog vagyok ezen hitemben. [...] Boldog vagy-e te is, kedvesem? Megnyugszol-e sorsodban, melyet választottál? Szép kis leánykám! sokat búsítottalak, míg hozzám tudtál szokni; de most már ismersz, s nincs okod aggódni. Szeretni foglak, kedves, mint lelkemet.”

1843. május 9-én összeházasodtak, Laura hűséges felesége lett, de a boldogság nem időzött el az életükben: folyamatos anyagi gondjaik voltak, öt gyermekük született, akik közül kettő már kiskorában meghalt, a költő depressziója kiújult, a világsi fegyverletétel után hosszabb ideig bujdosnia kellett. Miután Haynautól kegyelmet kapott, Csépen, majd Baracsán telepedtek le, 1853 tavaszán pedig családjával visszatért Kápolnásnyékre. Szívelégtelensége komolyabbra fordult, két év múlva Pestre költöztek, hogy állandó orvosi felügyelet alatt lehessen, de még az év novemberében tüdőviznyő következtében meghalt. Temetése nemzeti gyásznap volt. A gyermekei gyámja Deák Ferenc lett, aki a család megsegítésére szőlította fel a nemzetet.

Laura 27 évvel élte túl férjét, visszavonultan élt, a gyermekeinek szentelte életét. Amikor Gyulai Pál Vörösmarty műveinek kritikai kiadását szerkesztette, elkérte az özvegytől *A merengőhöz* eredeti kéziratát – így idézi ezt fel: „A kézirat most is megvan, a papír elsárgult, mint a kéz, mely beírta, de a fölindulás, melyet felköltött, folyvást élt a menyasszony, az özvegy szívében. »Kapott-e valaha menyasszony szebb nászajándékot?» – mondá nekem Vörösmartyne elmerengve, midőn a variánsok kedvéért a kéziratot összehasonlítottam a nyomtatvánnyal. A merengő menyasszonyt a merengő özvegytől húsz évnél több – egy sír választotta el, s leányai, kik mellette ültek, megindulva tekintettek föl anyjokra.”

„Az idekarcos mellett oktatta Vörösmarty az íróújoncokat”

Egy költő nagyságát olykor művein túl az is mutatja, ahogy a pályakezdőkhöz viszonyul – Vörösmarty ilyen szempontból is példakép. Petőfi az 1847-ben írt *Úti levelekben* így vall arról, milyen szerepe volt Vörösmartynek az ő költővé válásában: „Debrecenből utaztam Pestre 1844-ben februárban, kopott ruhában egy pár húszassal s egy kötet verssel. [...] A végső ponton álltam, kétségbeesett bátorság szállt meg, s elmentem Magyarország egyik legnagyobb emberéhez oly érzéssel, mint a kártyás, ki utolsó pénzét teszi föl, hogy élet vagy halál. A nagy férfi átvásta verseimet, lelkes ajánlására kiadta a Kör, s lett pénzem és nevem. E férfiú, kinek én életemet köszönöm, s kinek köszönheti a haza, ha neki valamit használtam vagy használni fogok, e férfiú: Vörösmarty.”

Vörösmarty nemcsak a verseit adatta ki Petőfinek, hanem állást is szerzett neki az ekkor induló *Pesti Divatlapnál*. „Meglátjátok, egy abból még nagy költő lesz” – mondta azoknak, akik becsmérelték az ifjú pártfogoltját.

De nem csak Petőfi tartozott a mentoráltjai közé: a Kisfaludy Társaságban ő ajánlotta jutalomra Arany János *Az elveszett alkotmány* című satirikus eposzát és a *Toldit*, magához hívatta a tizenhét esztendő Jókai Mórt, akinek színműve akadémiai jutalmat nyert, és – mint Jókai felidézi – „előhozatta az Akadémia irattárából a kintüntetett drámát, fölfedezte előttem annak hibáit, hiányosságait, megtevédeit, s aztán összeült velem a saját Úri utcai lakásán, és segített az egész drámai költeményemet hosszú estéken át újból átdolgozni”.

Bár nem volt anyagi fedezete ahhoz, hogy klasszikus értelemben vett mecénása lehessen bárkinek, ő tudásával segítette a nálánál fiatalabbakat. Volt szeme arra, hogy felismerje a valódi tehetségeket, és volt elhivatottsága is, hogy a tehetésgondozást magától értetődő vállalásnak tartsa. Hősídek ezek, amolyan kocsmaasztal körüli akadémia. Jókai Mór *Vörösmarty apánk* című írásában így örökíti meg: „Atyai gondoskodása kiterjedt az egész fiatal írói és színművészi társaságra. Esténként összegyűltek a Csigában (az egy kurta vendéglő volt a Rózsa téren). Ott az idekarcos mellett oktatta Vörösmarty az íróújoncokat, a színészet pályatörőit a versírás, a szavalás mesterségében. [...] A tudományos társaságokba nehezebb volt bejutni fiatal költőnek, mint

Forrás: Wikipédia

Barabás Miklós: Vörösmarty Mihály (olaj, vászon, 76 × 60 cm, 1836)

Tibet fővárosába egy utazónak. [...] Mindezt pótolta nálunk hajdani fiatal íróknál egymaga Vörösmarty Mihály. Ő emelt, ő buzdított, ő tanított, ő javított, ő méltányolt, ő segített, ő kintüntetett bennünket, s erre nekünk szükségünk volt. [...] Én szellemi apámat, bolygó utam vezérlő holdvilágát őrizem benne halás emlékeimben.”

Vörösmarty Mihály, a költő értünk is szót emel, amikor *Hymnus* című versében népéért imádkozik.

Akárcsak a *Szózatban*, ebben a versben is kortársunkként jelöli ki feladatunkat. Megfontolandó, megtartandó szavak ezek:

„Isten segíts! népeknek istene!
Tedd jóra munkássá e nemzetet,
Hogy amihez fog óriás keze,
Végére hajtson minden kezdetet.
Add, hogy mit emberész és kéz
kivíthat,
Ne várja másról
mint szerencsedíjat.”

VÖRÖSMARTY-VERSÜNNEP ONLINE

A Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola a kápolnásnyéki Vörösmarty-emlékházzal együttműködésben Vörösmarty Mihály születésének 220. évfordulója alkalmából emlékévet szervez, melynek programjaként a Magyar Versmondók Egyesülete szakmai támogatásával Vörösmarty-versünnepet hirdet.

A versünnepen az ország minden iskolájának tanulói részt vehetnek az alábbi feltételekkel:

2020. december 15-ig egy szabadon választott Vörösmarty-verset videóon vagy telefonon rögzítve kell beküldeni az info@vorosmartyemlekhaz.hu e-mail címre. A beküldő tüntesse fel nevét, korát, iskoláját és lakcímét. Az iskolák összegyűjtve is elküldhetik nevező versmondók anyagait, de egyénileg is lehet nevezni.

A zsűri 2 kategóriában hirdet eredményt: 6-12 és 13-18 éves korig.

Mindkét kategóriából 5-5 versmondó jut a Versünnep döntőjébe. A versünnep napján egy kötelező és a szabadon választott (korábban beküldött) verset szavalják el a résztvevők, ezek alapján hirdet végeredményt a zsűri.

Kategóriánként az első három helyezett díjazásban és minden döntőbe jutott versmondó ajándékban részesül.

A nevező iskolákat is elismerésben részesítik a szervezők.

A vírushelyzetre tekintettel a versünnep programját kizárólag online térben valósítják meg.

További információ a www.vorosmartyemlekhaz.hu oldalon található.

AZ ISMERT SZOBRÁSZ

Dálnoki Zoltán

Elérkeztünk a beszélgetésnek abba a szakaszába, amit lelkesnek hívok. Lendületesen ecsetelem, hogy mi csoda botrány Dsida Jenő és Szilágyi Domokos negligálása az általános iskolai és gimnáziumi tankönyvekben. Udvariasan hallgat. Fél szemmel rápislantok: hatvanasnak tűnő, hatalmas termetű férfi, sűrű ezüst haja a Newtonok és Rákóczi korának szabad rendezetlenségében, bő patakokban zuhog vállaira. Bozontos, ősz szemöldöke alól kiismerhetetlen tekintettel bámulja divatos sportbakancsát. Belelendülök, már egészen komoly átéléssel térek rá arra, hogy Sinka Istvánt meg sem említik a tankönyvek, amikor feltűnően hosszú ujjaival, lapátkezének egy valóságértlenül finom mozdulatával lepöccinti zakója zsebéről az odapergett hamut és rám néz:

– Mennyi kéne?

Elakadok. Van ebben a tekintetben valami „nem kell a puder!”, emellett némi jóindulat is. Kis társaság megy el mellettünk, amikor hozzánk érnek, érezhetően elcsendesednek. Lapos tekintettel fürkészik a falat támasztó behemótot. Az egyikük oldalba böki a társát: ő az, az ízé, a na... tudod, az az ismert szobrász! Egy nő pedig azt suttojja: de hát festő, őt láttam a galériában a múltkor. Melyik képét? Nem úgy, ő volt a festményen. Ezen nevetni kezdenek, miközben távolodnak. Folytatnám, de ekkor mindenkiben bennakad a szó: iszonyú félcsikorgás és egy sikoltás hallatszik az errefelé futó utcából.

A hüllőszerű, méretes hűtőrács-csal tatógó, fekete kocsiszörny kétségbeesetten fékez, de látszik, hogy a kereszteződésben átsiető, egy furgon takarásából előlépett lánynak esélye sincs, hogy megmeneküljön. Ekkor éles recsegést hallok, közvetlenül a mögöttünk álló épület felől. Odakapom a tekintetemet: beszélgetőtársam, aki eddig a kávézó épületének támaszkodott, most a háta mögött megmarkolja a falat, s mind a tíz ujjja a vakolat mögé hatol. Me-

reven nézi az autót, arca megfeszül, s a motorházon és szélvédőn – most meg arra kapom a fejemet – megjelenik egy izzó, fehér folt.

Az eleve fékezésben levő autó már csak néhány centire lehet a lánytól. A kerekek ekkor olyan erővel kezdik az aszfaltot kaparni, hogy az abroncs több helyen lánggra kap, majd az egész fémhüllő lassan meghátrál: visszatolat kicsit és megáll. Sűrű fekete füst száll fel. A mögötte jövő autó éppen hogy le tud fékezni. A hüllő vezetője összevissza tekergeti a kormányt az egyelőre teljességgel leblokkolt kocsiban és fejhangon üvölt. A lány megdermedve áll az úttest közepén.

Alig merek társamra nézni. Leszegett fejjel figyelem, ahogy ujjait kihúzza a vakolatban keletkezett lukakból. Erőteljesen megizzadt, megtörlí a homlokát, mely teli lesz kis, vörös téglaszilánkokkal.

– Szóval, mennyi is?

Rám néz. Fáradt a tekintete. Lelkesen beszélni kezdek ismét, most arról, hogy vezetnek ezek a pénzes tahók, s hogy ezek mindent megenyednek maguknak.

– Ne terej – mondja csöndesen.

Jó, megadom magam. Mikor az összeget kimondom, felhúzza a szemöldökét. Elhatározom, hogy lazára veszem a dolgot:

– Miért, hát ezt is te...

Úgy néz rám, hogy elakad a lélegzetem. Szinte sóbálvánnyá válok. Már látom magam, itt állogok a sarkon az idők végezetéig, nappal fotóznak a japán turisták, éjjel lehangyoznak a részegek, amitől viszont majd lassan elolvadok. Csorgok bele a csatornába. Pfüj!

– Nem, barátom – szólal meg mennydörgő hangon. és előveszi a pénztárcáját, hogy meglobogtassa.

– Nem, ez itt nem az én munkám!

Aztán megenyhül, elvigyorodik.

– Tudod, neked az enyém sem lenne elég, Mármint az én pénzem.

Kinyitja a tárcát, gondterhelten arccal kutat benne.

– No, ez neked tényleg nem lesz elég... És nekem sem, hiszen kell

Jelenlét (100 × 120 cm)

még erre-arra... De hát – és átnyújt egy bankjegyet – ötödikéig ez is jó lesz, nem?

A következő pillanatban köddé válik. Szép tőle ez a tapintat.

Lihegve ér a kávézóhoz a fiatal lány.

– Uram, nem látta azt az őszülő, göndör hajú férfit? Aki itt állt az előbb. Csak meg szeretném köszönni neki.

– Nem, nem láttam itt senkit – válaszolom, és kíváncsian végigmeérem. Hát, igazán nem csúnya. És hogy liheg. Mellkasa fel-alá jár. Szegény, jól megjedhetett.

– Pedig mintha magával beszélgetett volna... Jaj, össze vagyok zavarodva – pihegi –, az előbb az a karambol! Vagy nem is lett semmi, éppen ez az. Látta?

– Igen, persze!

– Na, és akkor mintha itt, maga mellett egy idősebb úr állt volna, és esküszöm, valahogy figyelmeztett, nem tudom.

Lelkesen mesél. Kitűnően egymásra hangolódunk, úgy beszélgetünk, mintha régóta ismernénk egymást.

A falon észreveszi a lukakat, én viszont ösztönösen eléjük állok. Nincs itt semmi látnivaló.

– És én tudtam, hogy itt most vége, érted, érte? Majdnem meghaltam! Pedig éppen indultam, rohantam a... – sírni kezd.

Átölelem, csak úgy diszkrétén.

– No, semmi baj, nyugodj, nyugodjon meg.

– Maga tudja – mondja hevesen –, ugye maga, ugye te tudod?

Kemény a tekintete, de a karomat nem hárítja el.

– Jöjjön – mondom –, igyunk meg egy kávét!

Érzem, az egész teste remeg. Bólint, elindul a kerthelyiség bejárata felé.

Ballagok utána, majd megdermedek hirtelen. Szeretnék én is köddé válni. Egy fillér sincs nálam, most mi lesz? Csak pézsék dagadnak a zsebeimben. Ám hirtelen eszembe jut, hogy mi található itt, felül az ingzsebemben, ahová szórakozottan begyömészöltem az előbb. Ötödikéig nem biztos, hogy kitarok, de most azért jól jött. Igen jól, fut végig a tekintetem a még bizonytalanul lépdelő lány szépen ívelt lábain. A legjobbkor jött. Az Isten pénze.

Lapszámunkat **INCZE MÓZÉS** festőművész képeivel illusztráltuk.

Incze Mózés 1975-ben született Baróton. 1994-ben a Marosvásárhelyi Művészeti Líceum diákjaként érettségizett murális festő szakon. A Magyar Képzőművészeti Egyetemen 2000-ben vette át a diplomáját.

Pannoncolor-ösztöndíjasként (1996), Székely Bertalan-ösztöndíjasként (1997) alkothatott, több évben ott volt a Hódmezővásárhelyi Őszi Tárlat díjazottjai között, 2014-ben elnyerte a Kortárs

Önarckép Biennálé fődíját, 2015-ben Új Művészet-díjat, 2016-ban Horváth-díjat kapott, 2018-ban pedig a Magyar Művészeti Akadémia alkotói ösztöndíját.

Egyéni tárlata volt többek között Temesváron, Kecskeméten, Budapesten, Athénban, Barcelonában, Luganóban, Milánóban, Kölnben, Ferrarában, Pécsen, Debrecenben, Csongrádon és szülővárosában, Baróton. Olyan művészeti vásárokon vett részt, mint például a pekingi International Art Expo, az Art Innsbruck, a Budapest Art Market, a milánói Grandart vagy a New York-i Volta.

„A jelenidő folyton változó képének a hosszabb távon fennálló struktúrával (nevezzük festészeti hagyománynak, formátárnak) való viszonyának egybeállításával foglalkozom, munkáim ennek lenyomatai” – mondja magáról.

*

Vannak festők, akik a jelenünk olykor árnyéktakarta arcával szembesítenek. Incze Mózés ilyen alkotó.

A színeket, formákat, kompozíciókat, motívumokat vagy olykor az ecsethasználatot tekintve érezzük a régi mesterek jelenlétét, reneszánsz miszticizmus vagy épp romantikus álomszerűség érhető tetten a festményein, mégis tudjuk, hogy mai képek ezek, a korszerűség legmar-

kánsabb értelmében. Nemcsak azért, mert egy korábbi hagyományra reflektáló kompozícióban mai tárgyak tűnnek fel, huzalokat, csatlakozókat, fémtárgyakat, visszapiillantó tükröket fedezhetünk fel e különös alakok szomszédságában, hanem mert korunk legmerészebb törekvéseit, legvadabb sóvárgásait, legaggasztóbb elidegenedéseit és legcsábítóbb zsákutcáit világítja meg.

A technikai fejlődés – mint egy újonnan épülő Babel-torony – azzal kecsegtet, hogy hatalmasak leszünk, a gépek által képessé válunk mindarra, amire korábban csak a legnagyobb tehetséggel megáldottak voltak. Hol vannak ebben a folyton „fejlődő” világban a művészet határai, az emberi létezés végpontjai, a szentség megismerésének lehetőségei? Ideiglenes jelenlété válik a jelenvalóság egykori adománya, ismerős ismétlődések terelgetnek a nyugtalanítón csábító ismeretlen felé, határokba ütközünk, melyeken átjutva azzal szembesülünk, hogy mögöttük sincs semmi más, mint amit az innenső oldalon megismertünk – a végtelenség talán nem ebben az irányban van.

Incze Mózés útra hív, irányokat mutat, játéklehetőségekkel kecsegtet, látomásokkal, reményekkel tarisznyál fel olyankor is, amikor az emberhez méltó jövő körvonalai elhomályosulnak. Nem ejt kétségbe, hanem gondolkodásra szólít fel.

Csendkirály (50 × 100 cm, 2020)

vers

Szabó Fanni

Repülő ház

Éjszakai aluljárók, sötét sikátorok.
Melegítőben táncolok át rajtuk,
keringőzni tanítom lekapcsolt
lámpák alatt, fűtetlen szobában,
a páرزó legyeket figyeljük,
a bogarak szárnyait
gombostűvel függönyre tűzzük.
A repülő házat hártják
darabjaiból újra összevarrom.

Origami

Túl a lebegő városon,
acéllábakon lépdelő házak.
Papírból hajtott virágot
kap minden sorban álló,
galambot etet ugráló
fogsorok között keringő
gyerek, fához kötött
madárijesztőt fotóz.

Földbe gyökereztem
kinyílás közben,
minden arc eltorzult.

Dávid körforgása

Körbeforog háromszor maga körül
az Isten, negyedjére nem figyel,
maga helyett engem kerül körbe.

Fejemet olajjal keni,

asztalt terít,
csordultig tölti poharam,
az utolsó cseppig kihatja.

Kézen fogja gyűlölteim kezét,
titkaimat kántálják előttem.

Nagy Betti

Átjön hozzám
a szomszéd macska

gazdái visszaköltöztek a városba
a város meg nem fogadja be őt
mert már öreg
nehezen fog pocokot-egeret
hát átjön hozzám

senkit sem szabadna magára hagyni
mondom neki
unottan-megvetőn lehunyja a szemét
és többet rám sem néz

Szerelem

A város végén várj! – kiáltott utána a lány, és eltűnt
az egyik sarok mögött. Ő meg elindult. Nem kerülte
ki a pocsolyákat, cipője sebein át szívárgott be a víz.
Zsebre dugott kezéből, felrántott vállából lehetett
látni, hogy nem vár meg ő senkit. Meg nem is olyan
szép ez a lány. Meg aztán ilyenkor eső után olyan
zöldek a fák. Gyorsított a léptein, de mikor a város széléhez
ért, már futott. Lihegtek mellette a villanyoszlopok, sebesen
szedték lábukat a kilométerkövek. Vakkantottak rá a kutyák,
és integettek a későn fekvők.

A határon átugrotta a sorompót meg az alacsonynövést
határőröket, nyolcsávos autópályán rohant, a szembejövő
kocsik reflektorral kacsintottak, hogy szabad az út.
A gyorsvonat utasainak fehér kendői lebegtek utána,
mikor maga mögött hagyta. Aztán újra városok, falvak,
városok, falvak, aztán a tenger. Aztán az óceán, szorosan
az Egyenlítő mellett úszott, hogy el ne tévedjen.
Sokáig vártál? – mosolygott rá a lány, és rájuk hullott a sötét.

Látogatók (180 x 200 cm, 2020)

Szathmári Dominik

Antikvárium

lefertőtlenítem ösztöneim
nincs bennük a generációs
természet ami visszavághat
ez a halálon túli átok tüntet
fel engem mindig elevenen
elhasználnak és kopottnak
és azért a viláért se veszem
magamra más régi időszakát
elkülönülök attól még a jelen
magára veszi jogilag a múltját

Kocsma

a szűrőig elszívta egy szálát
ablakfényben néztem a port
mi oda vissza járt nem haladt
használt szavakból tervezem
diplomámba írni a gondjaim
kutatom a rám illő lényeket
egy irodalmi turkáló polcain
túlgondoltuk régen az életet
mégis léphetünk nyomtalan

Kripta

nem azoknak épül mindez
kiket magamhoz elhívtam
hanem kik majd bejönnek
nem látják a lényeket sem
sem az életnek értelmét
csak azt a megkerülhető
gondolatot egy séta alatt
csupán a működésnek egy
fejezetét amin túlhaladtam
nem lesz igaz végül semmi
a fejből kikopik a valóság
amire emlékezni lehetne

Vágóhíd

mégis kibebelezett az unalom
míg álmodtam hogy egy nap
messzire elmegyek és az idő
falta fel az összes szervemet
fületem rágták meg a férgek
húsom máshol fikarcot se ér
az ártatlanság kolbásszá lett
míg májam pálinkában ázott
füstös könnyű szavú esteken
lábamat akácon konzerválták
és eldobták a két rossz kezem

Örök induló (50 x 60 cm, 2020)

Trianon 100

A TRIANON-METAFORA SZÍNEVÁLTOZÁSAI - A GYÁSZLOBOGÓTÓL A NEMZETI ÖSSZETARTOZÁSIG

Sebő József

Az elmúlt száz esztendő irodalmát áttekintve a Trianon-metaphora értelmezési horizontján számos olvasattal és metamorfózissal találkozhatunk – a magyar történelemben bizonyára a legtöbbször. A sokszor hangoztatott szentencia: magyar az, akinek Trianon fáj, önmagában igaz, de az okok és a miértek, a szándékok és a következmények nagytitka alá helyezése során számos narratíva fogalmazódott meg. Ezek közül jó egynehány csak részgazságot, legjobb esetben félgazságot tartalmaz. Trianon a magyar közgondolkodás, a magyar univerzum olyan sötét bolygója, amely körül számos nézet kering. A róla szóló narratívák száma bizonyára közelíti a végtelent, de néhány markánsabbban is megragadható.

1. Trianon fő oka mégis csak az, hogy nem tudtuk belakni a Kárpád-medencét. Elsősorban a 150 éves török uralom miatt, melynek során például Dél-Erdélyből szinte teljesen eltűnt a magyarság, és helyére a románság vándorolt be.

2. Trianon mint az Osztrák-Magyar Monarchia agóniájának végkifejlete. Eszerint a félfedális, sokféle ellentétes nemzetiségi érdekekkel, törekvéssel megterhelt, bürokratikus birodalom szükségszerűen rohant a saját vesztébe. A nála jóval fejlettebb nyugati demokráciák, főként azok liberális politikussai, egy elaggott, ingatag lábakon álló, sürgős modernizációra szoruló államalakulatot láttak benne. E nézetek jó táptalajra találtak a birodalom határai mentén felsorakozó, mindinkább nemzeti öntudatra ébredő nemzetiségekben, illetve ezek határainkon belül élő, öntudatosabb vezetőiben. E megközelítésben Trianon a felszín alatt érlelődő, elfojtott nemzeti törekvések vulkányszerű felszínre törése, melyek a vesztes világháború végén összeadódtak, és a győztes nyugati hatalmaknak már csak a pecsétet kellett ráütniük a szétmarcangolás okmányaira.

3. Trianon mint a dzsentri Magyarország megérdemelt büntetése. Az ország politikáját irányító, feudális eredetű, úrhatnám dzsentri még mindig a rég idejétmúlt nemesi nemzetfogalomban gondolkodott, melybe nem fértek bele a nem nemesek, kiváltképp a nemzetiségek, akik jórészt az „aranypatkósok” ezerholdas birtokain tengődtek, mindenféle politikai, gazdasági és kulturális jogtól megfosztottan. Mikszáth Kálmán egyre pesszimistább írói világa is innen táplálkozott: mi lesz azzal az országgal, melynek ilyen az uralkodó osztálya?! Ady úgyszintén e végzet előhírnöke: Nekünk Mohács kell.

4. Az „erőszak békéje” a magyar politikai analfabetizmus jutalma. Magyarországnak ez idő tájt nem voltak olyan tehetséges politikussai, akik hathatósan fel tudtak volna lépni a vérszemet kapott román és cseh országgyarapítókkal szemben. Az egyetlen tehetségest, Tisza Istvánt pedig meggyilkolták. A Károlyi Mihályok és Kun Bélák az

ítélkező antant szemében tehetségtelen politikusoknak számítottak.

5. Kossuth Kasszandra-jóslatának beteljesülése. A kiegyezés előestéjén a turini remete, Kossuth Lajos égő szavakkal figyelmeztette Deák Ferencet, hogy a Habsburgok birodalma halálra van ítélve, felbomlásakor pedig Magyarország számára sem lesz kegyelem: „én e tényben a nemzet halálát látom”...

6. Trianon a pánszláv törekvések következménye. Eszerint a Habsburg örökös tartományok közé sorolt Csehország önálló államiságát a cári Oroszország által irányított pánszláv mozgalom révén kívánta elérni. Publicisztikájukban Magyarország mint „pánszláv ellenes bástya” jelent meg. A pángermánizmussal (melynek uszályában a magyarok is ott vannak) csak a pánszlávizmus képes szembeszállni, és a fény amúgy is keletről jön. Továbbá a cseh Masaryk és Beneš olvasatában Trianon „a betolakodó magyarok által elbitorolt ősi szláv földek” jogos visszaszerzését jelentette.

7. Trianon egy szabadkőműves összeesküvés eredménye. Mert páholyaik oroszánrészről váltak az ország feldarabolásából. Raffay Ernőnek az Országos Levéltárban végzett kutatásai is ezt a nézetet támasztják alá. A szabadkőművesek, Károlyi Mihály mögé felsorakozva, ügyesen átvették a hatalmat, tevékenységükkel gyengítették a nemzeti összetartozás szálait, ami végsősoron Trianonhoz vezetett. Másrészt a román és cseh források is azt igazolják, hogy képviselőik a párizsi béketárgyalások során igencsak hathatós aknamunkát végeztek Nagy-Románia és Csehszlovákia létrehozása érdekében. Akik előtt – eme kapcsolataik révén – sorra megnyitottak a nyugat-európai politikacsinálók szalonjai. Miközben a magyar politikusok mindezt rezignáltan szemléltek – már ha tudtak róla.

8. A békeparancs Károlyi Mihály és elvaráta tehetségtelenségének következménye. Azért, mert a román és a cseh haderő szinte akadály nélkül foglalta el az általa követelt területeket, mindenekelőtt a hatékony fegyveres védelem megszervezését elmulasztó Károlyi Mihály tehető felelőssége. Katonapolitikájának legfőbb végrehajtója Linder Béla hadügyminiszter volt, aki miniszterelnökéhez hasonlóan pacifista nézeteket vallott. Elhíresült jeliszava – Nem akarok többé katonát látni! – minden bizonnyal jelentős mértékben hozzájárult az idegen seregek akadály nélküli előnyomulásához. Mások szerint ő csak a bűnbak, valójában nem volt olyan erő a legyengült, kivérzett Magyarországon, mely képes lett volna megakadályozni az ellenséges csapatok beözönlését.

9. Trianon egyik fő oka a kommunista utópia, a Tanácsköztársaság. Eszerint annak létrejötte, a kommün tündöklése és bukása még inkább ellenségeink

malmára hajtotta a vizet. Utópiájuk szerint a nemzetiségi kérdés elhanyagolható, azt szükségszerűen a proletár internacionalizmus váltja fel. A sorsdöntő napokban idehaza a Párizsban szalonképtelen kommunisták uralták az országot. Sőt a románok számára lehetőséget kínáltak az ország megszállására. Nem rajtuk múlt, hogy a határt nem az általuk követelt Tisza-vonalnál húzták meg.

10. Trianon mint hadizsákmány. E narratíva szerint a győztes nyugati hatalmak, korábbi ígéreteiknek megfelelően, magyar területekkel jutalmazták meg a Monarchia ellen forduló országokat, politikusokat, akik nem egy esetben szőszegésért – koloncként – kaptak újabb és újabb területeket. A nyugatiak persze „mosták kezeiket”.

11. Trianon a magyar társadalom bénultságának ára. A vesztes világháború olyan sokkhatásként érte, olyan mélyre taszította a magyar nemzetet, melyből képtelen volt nemcsak fölállni, de védekezni is. A Tanácsköztársaság Fegyverbe, fegyverbe! felszólításának – mint a korabeli visszaemlékezésekben olvasható – messze nem volt kossuthi hatása. Katonáink a négyéves világháború öldöklő küzdelmeiben kifáradtak, az ország pedig kivérzett.

12. A trianoni határok megrajzolását végsősoron a közlekedésközlekedési tényezők határozták meg. Párizsban nem tévesztették össze a Drávát az Ipolylyal, mint az a Trianon-legendák között olvasható, hanem igyekeztek azokat úgy meghúzni, hogy a mai magyar határok mentén található vasútvonalak az utódállamokhoz kerüljenek.

13. Trianon mint tabutéma. A „létező szocializmus” évtizedeiben – a proletár internacionalizmus jegyében – teljességgel tabutémának számított. Jellemző, hogy az akkor írt történelmi monográfiák mindössze néhány sorban emlékeztek meg Trianonról. Ám a felszín alatt mégis csak ott parázslott. Az 1975 júliusában, Helsinkibe összehívott Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten Kádár Jánosnak volt mersze 35 ország állam- és kormányfője előtt elmondott beszédébe beleszólni a magyarság Trianon-tragédiáját.

14. Akik csak érzelmi alapon képesek a Trianon-szindrómát értelmezni. Akik elszakadnak a realitásoktól, akik a mítoszokra építenek, és ma is területeket követelnek vissza. Időnként még napjainkban is fel-felbukkan ez a nézet.

15. Trianon rejtélyes és megmagyarázhatatlan. E metafizikai olvasat szerint az I. világháború kirobbanása és a trianoni béke olyan ismeretlen erők döntése volt, melyek igazi kiletét mindmáig sem ismerjük. Kocsis István értelmezésében (Trianoni Szemle, 2011. január–március) mindkettő egy 20. századi misztériumjáték. – Az alap-

Déjà vu (100 × 120 cm, 2020)

vetően békét akaró uralkodók mögött olyan tanácsadók álltak, akik igazi kiletét, cselekvéseik mozgatórugóit kevésbé ismerjük. Például az agg Ferenc József mögött felsorakozó bécsi „hiénák”, olyan tábornok és „szürke eminenciások” voltak, akik égtek a vágytól, hogy egy győztes háborúval bizonyíthassanak. De ugyanez mondható el szentpétervári, berlini, párizsi vagy londoni sorstársaikról is. Ahogy azt a neves cambridge-i történészprofesszor, Christopher Clark *Alvajárók – Hogyan menetelt Európa 1914-ben a háború felé* című művében oly meggyőzően taglalja. Aki a részletes eseménytörténet helyett azokra a bonyolult történésekre és hatalmi viszonyokra világított rá, amelyek a háborút legkevésbé sem áhítják, de döntéshelyzetben lévő politikussokat egy brutális katasztrófába sodorták. Milyen kölcsönös félreértések, akaratlan jelzések és félelemmé erősödő gyanakvások vezettek el odáig, hogy a meglévő feszültségekből világháború robbanjon ki. – E narratívákra rimel Ady 1914 novemberében írt verse, *Az eltévedt lovas*: „Vak ügetését hallani / Eltévedt, hajdani lovasnak, / Volt erdők és ó-nádasok / Láncolt lelkei riadoznak.”

16. Trianon mint az abszurd világrend igazolása. A főként liberális körökben hangsúlyozott nézet szerint a történelem nyitott rendszer, melyben egyidejűleg sokféle alternatíva, illetve lehetőség burjánzik. Hogy ezek közül mi jut érvényre, az sokszor a véletlenek összjátékának eredménye. Az e fajta gondolkodásból következően, mely trónra ülteti a véletlent, Trianon úgy is értelmezhető, mint a történelem „balesete”.

17. Trianonnak volt-van pozitív hozadéka is. E narratíva szerint a békeparancsot elszenvető magyarság alig érzékelte, hogy országa, többszáz éves küzdelem után, végre önállóvá, függetlenné vált. Továbbá egy majdnem homogén ország jött létre, melyben a nemzetiségi kérdés már korántsem olyan feszítő, mint Trianon előtt. És egy etnikailag meglehetősen egységes ország sokkal jobban meg tud felelni a nemzetállami ideálnak. Továbbá, mint azt Gyáni Gábor *Élet és Irodalom*-beli, joggal vitatható cikkében írja: „...a Magyar

Királyság legelmaradottabb gazdasági térségei, legarchaikusabb helyi társadalmi is kívül rekedtek az önkényesen meghúzott országhatárokon. Gondoljunk Kárpátaljára, Székelyföldre és a Felvidék északkeleti részére... Bármily szokatlannul hangzik is, de kijelenthető: az a tény, hogy ezek a területek Trianonnal elvesztek, súlyos ballasztól »szabadította meg« a trianoni magyar társadalmat.”

18. De nézzünk két szomszédos olvasatot is: a bukaresti narratíva szerint Trianon a románság évezredek vágyainak beteljesülése. A jó magyar az asszimilált magyar. A cseh olvasat szerint a Monarchia romjain végre egy modern, polgári, a csehek és a szlovákok összefogásán nyugvó szláv államot sikerült megvalósítani, amelyben az ott található nemzetiségek is, mint a magyarok, sokkal demokratikusabb világban élhetnek, mint a konzervatív, úri Magyarországon, ahol még mindig az úr-szolga viszony a meghatározó. E kettősségnek Márai több írásában is hangot adott.

*

Trianon sokak szemében gyászlobogó, melyhez a tragédia, a beletörődés, az elkeseredettség hangjai társulnak. Ennek ellenére mégsem a zarándoklás a panaszfalhoz magatartás a követendő. Sőt: Trianon – mely a magyar tudat alfája és ómegája – ne legyen panaszfal! Ma, amikor a békeparancs abroncsai lazulni látszanak, inkább a nemzeti összetartozás gondolatát kívánatos előtérbe helyezni. Hiszem, hogy a politikai cselekvés nemzetközi erőterében most az okos lépések órái érlelődtek meg.

(A Lehet, mert kell! - Trianon 100 pályázat esszé kategóriájának fődíjas alkotása. Az alkotói pályázatot próza, vers és esszé kategóriában a Petőfi Irodalmi Ügynökség Nonprofit Kft. hirdette meg a trianoni békediktátum 100. évfordulójára.)

KAMASZKALANDOK TRIANON ÁRNYÉKÁBAN

Végre! – kiáltottam fel magamban, amikor a kezembe vettem Gáspár Ferenc új regényét, a *Trianon fiait*. A kemény borító első részén ugyanis azt olvastam: ifjúsági regény. Pontosítok azonnal: ifjúsági történelmi regény. Ez váltotta ki örömeimet, mert azt vallom, úgy kellene a mai ifjaknak a magyar történelmi hősök, a magyar hősi történetek, mint éhezőnek egy falat kenyér. Visszagondolok magamra, hogy faltam egykor, kiskamaszként Kartal kalandos történeteit (Rónaszegi Miklós), vagy *A Vöröstorony kincsét* (Hollós Korvin Lajos), *A Tenkes kapitányát* (Örsi Ferenc), a *Rákóczi hadnagyát* (Barabás Tibor) s a többi. Akkor jegyeztem el magam a történelemmel, és ez a frigy azóta is tart. Persze nem várom el, hogy minden magyar kamasz essen szerelembe a történelmi múlttal. Viszont ismerje meg. Valljuk be, a tőriórák néha (még ha jó is a tanár) unalmasak. A gyermekeink provokatíván felteszik a kérdést: miért tanulunk egyáltalán történelmet? Én tud-

nék jó választ adni (legalábbis remélem), de mennyivel egyszerűbb ekkor egy könnyed mosoly kíséretében levenni a könyvespolcra egy tényleg jó ifjúsági regényt, a gyerek kezébe nyomni, és azt mondani: olvasd el ezt, és magadtól is megérted. Mondjuk most könnyű szívvel venném le a könyvespolcra a *Trianon fiait*, és nyújtanám oda a képzeletbeli nebulónak. Olvasd el ezt. És megérted azokat az időket.

Ott tartottam tehát, hogy megörültem Gáspár Ferenc új könyvének. Mert a kamaszkoromat juttatja eszembe. Igen ám, döbentem rá a valóra: majdnem ötven vagyok. Honnan tudhatom, hogy működik-e a regény. Mármint a mai kamaszoknál működik-e? Gáspár Ferenc ért-e a nyelvükön? A szövegen keresztül eljut-e ifjú olvasóhoz a mondanivaló?

Kellett egy tesztalany.

A tesztalanyra könnyen ráakadtam. Nagobbik lányom 15 éves. Szereti a történelmet. Tudom, hogy érdekli a magyar múlt. A kezébe adtam hát a regényt.

A *Trianon fiait* az első teszten átment, (talán első tizenéves olvasója) három nap alatt végzett vele. És aztán átbeszélte.

A regény két időszakban játszódik. Napjainkban nyit a kép, a koronavírus járvány kezdetén. (Hú, de friss! Van-e a könyvpiacra olyan regény, amelyben máris megjelenik a Covid-19?) Jelenkorri főhősünk egy budai kamaszlány, Márti. A nagyapja a kezébe adja a dédapja naplóját, és a kislány olvasni kezdi. A múlt beszippantja, ám sok mindent nem ért a történetből, ezért a nagyapja időről időre magyarázatokkal látja el.

A dédapa (Lackó) kamaszkorába, Baja városába fordulunk vissza, az első világháború kezdetére. A történet mozaikos, nagy ugrások jellemzik, és a könyv végére eljutunk a háború lezárásához, Baját éppen a szerb katonaság bitorolja. Közben Lackó és barátai elérnek a felnőtté válás küszöbére, szerelembe esnek, csalódnak, rettegnek, és néha vakmerően bátrak.

Megjelenik a háború, a hátrszági élet, a vereség fájdalma, és a megszálltak megalázottsága. Fontos szerepet kap a spanyolnáthajárvány, ami sok-sok ezer ember életét követelte hazánkban is, amellyel elgondolkodtató párhuzamba állítani a jelen vírushelyzetét. (Számomra ez az egyik különlegessége a könyvnek.)

Talán meglepő, de a jelenben játszódó történet (Márti kapcsolata a nagyapjához, az első szerelem megjelenése az életében, aki egy Erdélyből elszármazott fiú, Levente) legalább olyan izgalmas, mint a napló meséje. Itt a legfontosabb kérdések: Gáspár Ferenc tud-e kamasznyelven beszélni, illetve miként adja át a nagyapja unokájának oly módon a régi történet megértéséhez szükséges történelmi ismereteket, hogy az ne egy történelmórát vagy iskolásan felmondott törileckét juttasson az eszünkbe?

A író (ne takargassuk) itt talán elkövet néhány kisebb hibát. A szövegből kiderül, hogy Mártinak nem erős oldala a történelem, és nem is érdekli különö-

sebben. Nos, ehhez képest aztán néha olyan dolgokat tud, amelyek nagyapjával, illetve Leventével folytatott beszélgetései közben pottyannak elénk, és ezek mély történelmi tudást igényelnek, legalábbis egy 13 éves gyerek szintjén. Néha a nagyapa történelmi magyarázatai is túllépik a határt, és didaktikussá válnak. Azonban nem ez az iskolás stílus jellemzi a regény egészét, csupán néha, bűvópatak-szerűen tör felszínre. (Éppen erre voltam kíváncsi, amikor a lányommal beszélgettem a könyvről. A véleményünk megegyezett. Egyébként számára egyáltalán nem voltak unalmasak a nagyapja magyarázatai.) Az író becsületére legyen mondva (pedig ő sem fiatal ember), a másik fontos akadályt is megugrota: a kamasznyelv működött a szövegben, legalábbis az egyetlen tesztalanyom szerint. Márti és Levi, illetve a többi tiniszereplő nyelvhasználata rendben van (magam is így látom). Ami még nagyon tetszett, azok a párbeszédeselemek. Gáspár Ferencnek igazán jó dramaturgiai érzéke van, és rövid, pergős, ha kell, kedélyes, ha kell, vicces, ha kell, drámai párbeszédet alkalmaz. (Irigylem is érte!)

A regényt egyébként nyugodt szívvel elolvashatja bárki, bátran ajánlom az idősebb korosztályoknak is, nem fognak csalódní. Ráadásul a történet 1918 végén korántsem ér véget, folytatása következik. Én és Petra lányom izgatottan várjuk!

Gál Vilmos Szondy-Adorján György

Bolond madár

Térképeim most szanaszét hevernek:

asztalon, széken, padlón, meg az ágyon

is három, az imént, Kassára léptem,

macskám Erdélyen dorombol, a Szejkén,

Európa csöndes, most néma éppen,

tűri, lapokra szedjem, én, keresztény.

Egy vérvonalat követtem, és lett

az országból fél világ, kiterítve

itt a földön, arccal fölfelé, minden

poklok fölött, egyazon ég alatt.

Láttam a vér vonalát, átölelte,

áthúzta a rajzok tetszőleges

mintáit, akár a folyó, folyóval

álmaink, aztán átkeltem a Nappal,

még egyetlen irány a szentület,

és szálltam, bár fölhorzolt a táj, szálltam

a sebbel, bolond madár. És vajon

fölkelnek az árnyak dicsérni téged?

Vagy megfeszítenek. Harmadnapon.

(A Lehet, mert kell! - Trianon 100 pályázat verskategóriájának fődíjas alkotása. Az alkotói pályázatot próza, vers és esszé kategóriában a Petőfi Irodalmi Ügynökség Nonprofit Kft. hirdette meg a trianoni békediktátum 100. évfordulójára.)

Kettős érintés (100 x 80 cm, 2020)

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Bonczidai Éva (1985) író, szerkesztő

Dálnoki Zoltán (1964) író, újságíró, kritikus, szerkesztő

Derzsi Pál (1954) költő

Fehér Enikő (1997) író

Gál Vilmos (1972) író, történész

Kántor Mihály (1974) szakíró

Nagy Betti (1963) költő, író

Nagy Koppány Zsolt (1978) József Attila-díjas író, műfordító, szerkesztő

Sarnyai Benedek Máté (1998) író

Sebő József (1957) tanár, könyvtáros, szociológus

Szabó Fanni (1999) költő

Szathmári Dominik (1998) költő

Szondy-Adorján György (1971) költő, író

Kertész (100 x 120 cm, 2020)

hamuban sült pogácsa

A LEGFÉLELMETESEBB ÓRIÁS

Fehér Enikő

Vasas Dominikának

Réges-régen, mikor még az ük-anyak is totyogó kisgyerek volt, élt négy óriás. Ez a négy óriás egy nap rettenetesen összeveszett. Ültek a tábortűz körül, amit hatalmas diófákból raktak, és civakodtak. Nem tudtak dűlőre jutni, melyikük a legijesztőbb. Kétségkívül mind félelmetes volt, egyiknek hatalmas fogai voltak, másiknak borzas szakálla, a harmadiknak három hatalmas szeme, a negyediknek pedig akkora hordóhasa, hogyha az megkordult, mindenki azt hitte, az ég dörög. Nem jutottak dűlőre, mind meg volt győződve arról, hogy ő a világ legfélelmetesebb óriása. Elhátározták, hogy keresnek egy falut és egymás után járnak majd riogatni a lakosokat. Akitől a legjobban félnek, az lesz a győztes!

Mentek háromszáz nap és háromszáz éjjel, ám sehol nem akadtak egy falura, de egy apró házikóra sem. A végére már csak battyogtak, poroszkáltak, lődörögtek céltalanul, meg kell hagyni, elfáradtak. Egyik a másik után szépen ledől a gyepre és elszenderedett. A nagyfogú óriás az ujját szopogatta, a nagyszakállú párnává gyömöszölte a szakállát és arra feküdt, a hordóhasú kicsavart egy fenyőt a feje fölé napernyőnek, a háromszemű óriás pedig mind a három szemét lehunyta. Hortyogtak és szuszogtak, olyan hosszú ideig, hogy először benőtte őket a fű, aztán a moha, terebélyes fák eresztettek gyökeret a hátukon, végül pedig az emberek azt hitték, hogy a négy óriás négy hatalmas domb, és három óriásra házakat is építettek. A negyediket, hogy, hogy nem, békén hagyták.

Így aztán fel is ébredt. Lerázta magáról az őzeket és vaddisznókat, akik rajta ütöttek tanyát, leseperete a fákat, a bokrokat, és kidörzsölte az álmod mindhárom szeméből. Mert bizony, a háromszemű

volt az. Nem győzött csodálkozni, mindenütt nyüzsgés, zörejek, hol énekeltek, hol kiáltottak az apró népek körülötte. Hanem amikor az óriás nyújtózni kezdett és recsegő-ropogó tagjait az ég felé nyújtotta! Akkor volt ám nagy zsi-bongás és sikoltozás! Széjjelszaladt a három óriásbuckáról az összes nép, fejük fölött tartottak fazekat, kádat, amit találtak, hogy védjék magukat az ismeretlen veszély ellen. Mint a pitypangot a szél, úgy fújta el az embereket a rémület. Az óriás egy ideig csak bámult maga elé, nézte, ahogy lassan kiüresedik körülötte a tér, aztán váratlanul kacagni kezdett. Bátyáim, kiáltotta, ti bolond hétalvók, keljetek fel! Lássátok meg, én vagyok a legfélelmetesebb az egész világon! De bizony a testvérek nem keltek fel, fűszál sem rezdült rajtuk. Az óriás dobogni kezdett a talpával, hátha felébrednek, de nem vezetett eredményre. Ekkor hatalmas ujjával felszántotta a dombok tetejét, hogy megcsiklandozza a hátukat, de semmi. A háromszemű óriás a földre roskadt. Hiába nyerte meg a vitát, nincsen, aki lássa a győzelmét. Az emberek elfutottak, a testvérei pedig, úgy látszik, örökké buckák maradnak. Bánatában sírva fakadt, könnyeiből három apró csermely lett.

Magányos szipogását egy magas hang törte meg. Miért sírsz, óriás, kérdezte a hang. Az óriás körbefordult és szembe találta magát egy kócos hajú kislánnyal. Hát te ki vagy, mordult fel.

– Azt nem mondhatom meg, mert anyukám arra tanított, ne álljak szóba idegenekkel. Miért sírsz, te hatalmas ember?

– Mert a bátyáim nem látják, hogy én vagyok a legijesztőbb.

– Mi benned az ijesztő?

– Nem is tudom. Te nem félsz tőlem?

Erre a kislány elnevette magát. Egyáltalán nem félt az óriástól,

Megfigyelő (130 x 140 cm, 2020)

éppen csak megszeppent, de az is nagyon hamar elmúlt. Nem fél ő semmitől: ha kell, szembeszáll egy oroszlánal, versenyt fut egy őzzel, de még a kútra is egyedül megy vízért. Az óriás mindhárom szeme elkerekedett ekkora bátorság láttán. Rögtön megkedvelte a kislányt. Beszélgetni kezdtek. Kiderült, a három domb lakóinak van egy jószágos királya, aki súlyos beteg. Azt mondják, csak egy valami gyógyíthatja meg, mégpedig egy varázsmandarin egy mandarinfáról. Viszont a fa nagyon messze van, ahová ember nem tud elgyalogolni, a gyümölcse pedig olyan mélyen bújjik a lombok közé, hogy csak egy ügyes gyerek tudja kicsalogatni onnan. Eddig senki nem vállalkozott a lehetetlen útra, a király pedig egyre csak sápad és sápad tölgyfa trónszékében.

Az óriás sokáig tűnődött, míg rájött a megoldásra: ráültette a kislányt a vállára és hatalmas léptekkel elindult. Nem telt félóra járásba és meg is találták a fát, rajta a varázsmandarinokkal. Az óriás fél térdre ereszkedett, a kislány pedig lecsusszant a karján és szaladt egyenesen a fához. Hamar a kezébe szedett annyi mandarint, amennyit tudott és az óriás nyargalt, futott, száguldott az orvossággal a három dombhoz. Jöttére a város lakói, akik addigra visszamerészkedtek a házaikba, megint elbújtak vacogva és remegve. A kislánynak kellett egyenként megnyugtatnia mindenkit, sokat kiáltozott, hogy csak egy ügyes gyerek tudja kicsalogatni onnan. Eddig senki nem vállalkozott a lehetetlen útra, a király pedig egyre csak sápad és sápad tölgyfa lábain. A kislány a legszebb foghi-

jas mosolyát ráragyogtatva nyújtotta át a gyümölcsöket. A király, amint megkóstolta őket, azonnal meggyógyult.

Volt nagy öröm! Az emberek ünnepezték szeretett királyuk gyógyulását. Az óriás zavarában először egyik lábáról a másikra állt, végül elindult az erdő felé. A kislány állította meg.

– Ne menj, drága óriás! Jó helyed lesz itt nálunk – kiáltotta.

És valóban így is lett. Az óriás nem akart többé a legfélelmetesebb lenni, az emberek is megkedvelték. A testvérei tiszteletére pedig elnevezték a három dombot Fogfálvának, Szakáll-dombnak és Hordóhegynek. Utóbbiból a falu ijedezni szerető gyerekei szerint mind a mai napig hallani mennydörgéshez hasonló korgásokat és morgásokat.

Ujj a lap alatt

FELSZÁLLÓ KÖTELEK

Amikor George Lucas házon belül alapított fejlesztőstúdiója elkezdett foglalkozni a Lucasfilm égisze alatt készült filmek játéka történet adaptálásával, a *Star Wars* kézenfekvő választásnak tűnt. Érdekes módon azonban első útjuk mégsem a messzi-messzi galaxisba vezetett. A Jim Henson rendezésében és David Bowie főszereplésével készített mozifilmjük, a *Fantasztikus labirintus* lett az első, amelyből videójátékot készítettek. Ironikus módon a *Labyrinth: The Computer Game* végül nagyobb üzleti sikernek bizonyult, mint maga a játékfilm, így a játékkészítők érthető módon felbátorodtak. Bármily hihetetlennek is tűnjön, de még ezután sem nyúltak a *Star Wars*hoz, ehelyett a mozivászon egyik legismertebb régzésének a kalandjait adaptálták. Az *Indiana Jones és az utolsó keresztelovag* mindjárt két játékot is szült, melyeknek későbbi folytatásai már nem a filmekre épültek, hanem saját történeteket meséltek el. Az első igazi *Star*

Wars-játékokra a kilencvenes évek elejéig kellett várni, ám még ezek is zömmel csak a Nintendo, illetve a Sega gépeire jelentek meg. 1993-ban aztán fotontorpedóként robbant be a játékipiacra a *Star Wars: X-Wing*, mely az akkor meredeken felfelé ívelő PC-, illetve Macintosh-játékok vonalát erősítette. S bár nem ez a játék volt az első igazi 3D-s űrszimulátor – ez a titulus az 1974-es *Airfight*ot illeti – ám az opciókban gazdag remek játékmene-ten túl minden alkotóeleme megvolt, ami a *Star Wars* univerzumát is népszerűvé tette.

A címadó ikonikus vadászgép mellett a később megjelent kiegészítőkkel más repülő pilótafülkéjében is kipróbálhattuk magunkat. Az egy évvel később megjelent testvérjáték, a *Star Wars: TIE Fighter* aztán lehetővé tette, hogy belekóstoljunk a galaktikus polgárháború másik oldalába, midőn a Birodalom egyik pilótájával kellett ritkítanunk a lázadó söpredéket. Innen már logikusan következett

az 1997-es *Star Wars: X-Wing vs. TIE Fighter*, mely nemcsak technikai szempontból hozott újítást, de a többjátékos módnak köszönhetően a játékosok mostantól egymást is vadászhatták. Az utolsó minőségi szimulátor, a *Star Wars I. rész – Baljós árnyak* premierjének évében megjelent *Star Wars: X-Wing Alliance*. Itt az alkotók visszahozták a narratív ívre felfűzött kuldéteket, ugyanakkor a többjátékos mód rajongóinak is igyekeztek a kedvében járni. Ezt követően már csak a gyors lövöldözésre kihegyezett ügyességi arcade típusú pilóta-játékok készültek, a szimulátorok, melyekben a manőverezésen kívül a hajó komplikált fedélzeti rendszereit is kezelni kellett, lassan kikoptak a divatból.

A *Star Wars*-játékok jogait licen-celő Electronic Arts azonban úgy döntött, feltámasztja ezt a több mint húsz éve tetszalott állapotban szunnyadó zsánert. Mivel a régi *X-Wing* játékok legendásan nehezek voltak, ezek ma már nem men-

nének át a közönségnél, tehát meg kellett találni az arany középutat a nagyobb tömegeket elijesztő mély szimulátor és a sekélyes lövöldözős játék között. A végeredményt látva a készítőknél ez többé-kevésbé sikerült is. A hajó energiaszintjének hatékony menedzselése még ilyen egyszerűsített formában is megkövetel némi gyakorlást: ha erősen támadnak bennünket, a pajzsokra, ha mi szeretnénk erősen támadni, a fegyverekre, ha pedig gyorsan kell elhúznunk, a hajtóművekre kell átirányítanunk az energiát. Mivel a taktikai helyzet pillanatok alatt változhat, így ennek a rendszernek a gyors és rutinszerű használata kulcsfontosságú.

Az egyjátékos módban 14 küldetésben kell sikerrel repülnünk, felváltva hol a felkelők, hol pedig a Birodalom oldalán. A küldetések az Új Köztársaság új szuperhadihajójának, a Starhawknak az építése körül zajlanak, és az írók minden tőlük telhetőt megtettek, hogy a játékost mindkét oldal felé szimpátiá-

ra bírják. Ennek legfőbb eszköze a csipkelődő, bajtársias csevegések a hajóraj pilótái között. A szembenálló felek négy-négy vadászgépe közül választhatunk, melyek ismerősek lehetnek már a filmekből, illetve korábbi játékokból, de ha ez még nem lenne elég, a készítő decemberben két újabb vadászgéppel fogják bővíteni a flottát. A többjátékos módban öt-öt játékos ütközhet meg egymással különböző pályákon, a flottamódban pedig nemcsak egymás kifüstölése a cél, hanem közben a nagyobb hajóink védelme is. A *Star Wars: Squadrons* elképesztően szép lett, aki tetheti, mindenképp próbálja ki a virtuális valóság módot is. Semmihez sem fogható élmény körbetekinteni a pilótafülkéből a körülöttünk dúló káoszra, a színes csillagködökre, az alant terpeszkedő planétákra, a hömpölygő aszteroidákra vagy a gigászi zászlóshajókra.

(*Star Wars: Squadrons*. Platform: PC, PlayStation 4, Xbox One.)